

SPRAWOZDANIE

Z DZIAŁALNOŚCI TYMCZASOWEGO

CENTRALNEGO KOMITETU OBYWATELSKIEGO

ZA PIERWSZE PÓŁROCZE.

Ułożone przez Komisję Wykonawczą C. K. O.

WARSZAWA □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ 1916.
Drukarnia „Gazety Rolniczej” (W. Musiałewicza), Złota 24.

P 3842

Wzrost 186
do 303.842

SPRAWOZDANIE

z działalności Tymczasowego

CENTRALNEGO KOMITETU OBYWATELSKIEGO

za pierwsze półrocze

SPRAWOZDANIE

z działalności

TYMCZASOWEGO CENTRALNEGO KOMITETU OBYWATELSKIEGO

ZA PIERWSZE PÓLROCZE.

Drubl SGH X
303.842

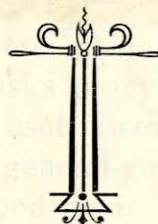
SPRAWOZDANIE

Z DZIAŁALNOŚCI TYMCZASOWEGO

CENTRALNEGO KOMITETU OBYWATELSKIEGO

ZA PIERWSZE PÓŁROCZE.

Ułożone przez Komisję Wykonawczą C. K. O.

WARSZAWA: □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ 1915.

Drukarnia „Gazety Rolniczej” (W. Musielewicz), Złota 24.

235061

Дозволено Военною Цензурою. - Варшава, 9 Юня 1915 г.

D-91/96

Powstanie Centralnego Komitetu Obywatelskiego.

Od chwili wybuchu wojny około Zarządu Centralnego Towarzystwa Rolniczego skupiła się grupa osób, przedstawicieli najpoważniejszych organizacji społecznych, aby w miarę sił i możliwości wpłynąć na utrzymanie normalnego biegu życia ekonomicznego w kraju, starać się nie dopuścić do dezorganizacji i upadku instytucji spółdzielczych oraz innych ognisk kulturalno-gospodarczych, wreszcie nieść pomoc ludności, która ucierpiała skutkiem wojny.

W tym samym czasie, na całym obszarze Królestwa Polskiego, naprzód w miastach, a następnie i po wsiach zaczęły powstawać Komitety Obywatelskie miejscowe, ujmujące w swe ręce kierunek działalności dobroczynnej i życia społeczno-gospodarczego różnych okolic.

W poczuciu niezbędności planowego połączenia i sprowadzenia do wspólnego łożyska pracy Komitetów miejscowych, wspomniana wyżej grupa osób zwróciła się w drugiej połowie sierpnia do ówczesnego generał-gubernatora Warszawskiego generała Żylińskiego z podaniem o pozwolenie utworzenia z nich czasowego, na czas wojny, Centralnego Komitetu Obywatelskiego w celu niesienia pomocy ludności, która ucierpiała wskutek wojny. Pozwolenie otrzymano dnia 29-go sierpnia 1914 roku; od dnia tego można zatem uważać C. K. O. za zawiązany i jego działalność za rozpoczętą.

Stosunek C. K. O. do organizacji miejscowych.

Stosunek C. K. O. do organizacji miejscowych w chwili obecnej polega na tem, że C. K. O. tylko w wyjątkowych

razach bezpośrednio niesie pomoc ludności poszkodowanej przez wojnę, praca zaś bezpośrednia w danych okolicach kraju skupia się całkowicie w Komitetach miejscowych. Centralny Komitet jedynie kieruje tą pracą i ogniskuje ją, troszcząc się o nadanie działalności Komitetów Obywatelskich charakteru jednolitego, przez co w znacznym stopniu ułatwia wypełnienie skomplikowanych i odpowiedzialnych ich zadań.

Jak zaznaczono wyżej, Komitety Obywatelskie na prowincyi zaczęły powstawać z początku bez żadnego określonego planu. W pierwszej chwili przy organizowaniu ich ważne było istotnie tylko zgromadzenie się w danej miejscowości kilku osób, pragnących pracować dla wspólnego dobra, ale w chwili obecnej sprawa ta postawiona jest zupełnie inaczej. Komitety organizują się według ściśle określonego planu, przyczem między oddzielnymi organizacjami terytoryalnemi został ustanowiony następujący stosunek wzajemny: Komitety powiatowe kierują działalnością Komitetów gmin i miast powiatowych, Komitety gubernialne czynią to samo w stosunku do Komitetów powiatów i miast gubernialnych, a na czele całej organizacji stoi Centralny Komitet Obywatelski.

Komitety gminne, jak również Komitety miast powiatowych, są wybierane na zebraniu, zwoływanem przez delegata Komitetu powiatowego i składają się z trzech do sześciu osób. Zadania Komitetów powyższych sprowadzają się do niesienia pomocy i zaspakajania potrzeb materialnych ludności, do zabiegów o unormowanie życia gospodarczego w danej gminie lub mieście, do współdziałania z rządem przy organizowaniu pomocy żywnościowej i sanitarnej. Środki pieniężne, oprócz źródeł miejscowych, Komitet gminny może otrzymywać od Komitetu powiatowego.

Komitety powiatowe i miejskie w miastach gubernialnych powstają z inicjatywy C. K. O. lub miejscowych działaczy społecznych i składają się z 10—15-u członków, łącznie z pełnomocnikami C. K. O. i Komitetu gubernialnego. Kompetencya tych Komitetów w istocie nie różni się niczem od kompetencyi

Komitetów gminnych, z wyjątkiem sprawowania nad nimi kontroli. Komitety powiatowe pracują pod nadzorem Komitetów gubernialnych, które otrzymują sprawozdania miesięczne z ich działalności, jak również wszelkie informacje o położeniu mieszkańców danego powiatu, o ich potrzebach, sposobach niesienia pomocy i t. p.

Komitety gubernialne (na równych z nimi prawach postawione są Komitety miast Warszawy i Łodzi) powstają pod przewodnictwem gubernatora (miejskie w Warszawie i Łodzi—prezydenta miasta) i składają się z 20 do 25 członków, łącznie z przedstawicielami Komitetów powiatowych. Do kompetencyi Komitetów gubernialnych należy nadawanie ogólnego kierunku działalności ekonomicznej i filantropijnej w gubernii, współdziałanie z władzami w organizowaniu i niesieniu pomocy ludności ze strony rządu, rozpatrywanie i rozstrzyganie spraw, kierowanych przez Komitety powiatowe do władz gubernialnych, wreszcie organizowanie akcji sanitarnej oraz robót publicznych w całej gubernii. Komitety gubernialne posyłają do C. K. O. sprawozdania o swej działalności, dają odpowiedzi na zapytania C. K. O. i t. p.

W Komitecie Centralnym i Komitetach gubernialnych zebrania ogólne z udziałem przedstawicieli urzędów państwowych, zaproszonych przez generał-gubernatora i gubernatorów, rozstrzygają w ostatecznej instancji sprawy zasadnicze i mają ogólny dozór nad Komitetami, do załatwiania zaś wszystkich spraw bieżących funkcjonują specjalne Wydziały Wykonawcze, składające się z obieralnego prezesa i członków Komitetu z grona obywateli. W Komitetach powiatowych i gminnych funkcye Wydziału Wykonawczego spełnia przewodniczący obieralny. Przy Wydziałach Wykonawczych istnieją Biura i powstają w razie potrzeby Sekcye (lub Subkomisye).

Według danych C. K. O., na początku 1915 r. funkcjonowało w Królestwie Polskiem 299 Komitetów, a mianowicie: 8 gubernialnych, 46 powiatowych, 4 okręgowe, 68 miejskich i 173 gminne. Cyfry powyższe są z konieczności niedokładne:

wobec trudności porozumiewania się z poszczególnymi Komitetami, sprawozdania z wielu miejscowości są bardzo spóźnione lub nawet nie nadchodzą wcale, skutkiem czego C. K. O. posiada informacje niezupełne, szczególnie o działalności Komitetów gminnych.

W ostatnich czasach, z powodu napływu do Warszawy nowej fali mieszkańców okolic, objętych działaniami wojennymi, przeważnie włościan, i wobec konieczności przyjścia im z pomocą przez organizowanie schronisk dla jednych, dawanie zapomóg na życie innym, C. K. O. zorganizował w Warszawie Subkomitety odnośnych miejscowości, złożone z obywateli miejscowych, przebywających w stolicy, przeważnie członków Komitetów, które tam przedtem działały. Dzięki takiemu postawieniu sprawy, ułatwiona została praca C. K. O., a z drugiej strony pomocy doznają rzeczywiście potrzebujący, gdyż członkowie Subkomitetów, znając stosunki miejscowe, mogą w każdym poszczególnym wypadku określić stopień potrzeby petentów. Do tej pory zorganizowano 14 takich Subkomitetów.

Skład C. K. O.

Na początku 1915 r. do C. K. O. należały osoby następujące: Prezes — senator Dymitr, syn Mikołaja, Lubimow (od d. 1 stycznia, dawniej — senator A. Essen); Prezes Wydziału Wykonawczego — książę Seweryn Światopelk-Czetwertyński, wice-prezes Wydziału Wykonawczego — Władysław Grabski, skarbnik — Stanisław Karpiński. Członkami C. K. O. od obywateli są: pp. Alfons Bogusławski, Zygmunt Chrzanowski, Stanisław Czekanowski, Piotr Drzewiecki, Ludwik Górski, Henryk Konic, Stanisław Leśniowski, Zdzisław książę Lubomirski, Maryan Lutosławski, Tadeusz Rutkowski, Antoni Wieniawski, Andrzej Wierzbicki, Stanisław Wojciechowski i Bronisław Załęski.

Z przedstawicieli poszczególnych gałęzi administracji państwowej, zaproszonych przez generał-gubernatora, do C. K. O. należeli: Łowczy Dworu P. P. Stremouchow (gubernator warszawski); rz. r. st. N. G. Matwiejew (zarządzający wzaj. ubez.

rząd. w Król. Polskiem); Szambelan A. A. Miller (prezydent m. Warszawy); rz. r. st. S. I. Sklewickij (prezes warszawskiego komitetu rozdzielnego); rz. r. st. P. N. Sulchanow (naczelnik zarządu rolnictwa i dóbr państwa gub. warszawskiej); rz. r. st. baron N. O. Tyzenhauzen (zarządzający oddziałem Banku Państwa); r. st. F. J. Szewcow (p. ob. zarządzającego warszawską izbą skarbową); r. st. N. I. Isajew (urz. do szczeg. por. M. Spr. W.); sekretarzem na posiedzeniach urzędowych jest p. W. O. Bader (naczelnik V wydziału kancelaryi generał-gubernatora warszawskiego).

Porządek rozpatrywania spraw.

Prace Centralnego Komitetu zorganizowane są w następujący sposób: wszystkie sprawy i projekty składane są przede wszystkim do rozpatrzenia Prezydium Wydziału Wykonawczego, który się składa z członków Komitetu z grona obywateli.

Posiedzenia Prezydium Wydziału Wykonawczego odbywają się codziennie o godz. 1-ej po południu. Sprawy mniejszej wagi rozstrzygane są od razu i ostatecznie, ważniejsze zaś i mające charakter zasadniczy, wnoszone są na posiedzenia wieczorne wszystkich członków Komitetu z grona obywateli; te posiedzenia Wydziału Wykonawczego odbywają się trzy razy na tydzień, od 5 — 7 wieczorem.

Sprawy zasadnicze oraz te, które wymagają zatwierdzenia przez władze, po odpowiednim ich przygotowaniu we wskazywany wyżej sposób, wnoszone są na posiedzenia ogólne, które odbywają się raz na tydzień.

Stosunki z władzami rządowymi utrzymywane są za pośrednictwem kancelaryi generał-gubernatora, korespondencya zaś prywatna prowadzona jest przez Prezydium Wydziału Wykonawczego i przechodzi przez kancelaryę C. K. O.

Do d. 1 lutego były 62 posiedzenia plenarne Wydziału Wykonawczego i 14 posiedzeń ogólnych, których protokoły podane są w dosłownem tłumaczeniu w aneksach.

Komisyja rewizyjna. W styczniu r. b. utworzona została drogą wyborów Komisyja Rewizyjna, składająca się 3-ch osób: pp. Witolda Marczewskiego, Antoniego Puljanowskiego i bar. N. O. Tyzenhauzena. Protokół rewizji podany jest w aneksach.

Sekcje. W celu skuteczniejszego wykonywania swych zadań, Komitet utworzył szereg sekcji, do których należą członkowie Centralnego Komitetu z grona obywateli w charakterze kierowników odpowiedzialnych i specjalnie zaproszeni fachowcy. W chwili obecnej utworzone są następujące sekcje: finansowa (kierownik odpowiedzialny A. Wieniawski), komitetów miejscowych (kier. odp. S. Leśniowski); zapomóg (kier. odp. T. Rutkowski; sekcja ta podzielona jest na dwa oddziały: zapomóg pieniężnych i zapomóg w naturze); pośrednictwa handlowo-przemysłowego i leśna (kier. odp. Z. Chrzanowski); zdrowia publicznego (kier. odp. B. Załęski); robót publicznych (kier. odp. A. Bogusławski); budowlana (kier. odp. A. Bogusławski); prawna (kier. odp. W. Grabski); prasy (kier. odp. W. Grabski); szacunkowa (kier. odp. A. Wieniawski) i schronisk (kier. odp. L. Górski).

Biuro. W miarę rozszerzania się działalności powiększało się i biuro C. K. O., tak, że d. 1 lutego składało się z 7-u osób, pracujących bezpłatnie, i 40 płatnych współpracowników, otrzymujących wynagrodzenie bądź od Komitetu (31 osób), bądź od organizacji społeczno-gospodarczych (9 osób), które delegowały swoich urzędników do pracy w Komitecie.

Środki Centralnego Komitetu Obywatelskiego.

Ogólna suma środków, którymi rozporządzał C. K. O. w okresie czasu do d. 31 stycznia 1915 roku wynosiła 3,394,509 rb. 56 kop. i składała się z następujących wpływów:

1) Z zapomóg skarbowych. Z tego źródła C. K. O. otrzymał 2,049,000 rb., a mianowicie: 2 mil. rb., które wpłynęły na rachunek funduszu 5 milionowego, przeznaczonego na

pomoc żywnościową dla ludności poszkodowanej wskutek wojny, asygnowanego na podstawie Najwyżej zatwierdzonej uchwały Rady Ministrów z d. 5/18 grudnia 1914 roku,—oraz 49,000 rb. z dwustutysięcznej kwoty, przekazanej przez Ministerium Spraw Wewnętrznych do rozporządzenia Warszawskiego General-Gubernatora.

2) Z kwot, asygnowanych przez Komitet Jej Cesarskiej Wysokości Wielkiej Księżniczki Tatjany Mikołajówny; do dnia 1 lutego Komitet ten oddał do rozporządzenia Centralnego Komitetu 380,000 rubli, z czego 150,000—do dyspozycji C. K. O., 120,000—na jadalnię, 100,000 rb.—specjalnie na budowę schronisk i 10,000—na kaliszan. Kwoty asygnowane przez Komitet Wielkiej Księżniczki Tatjany Mikołajówny są stałym źródłem wpływów C. K. O. Według świadectwa przewodniczącego Komitetu, senatora Neudhardta: „nie znalazło się dostatecznych przyczyn do utworzenia w guberniach Królestwa Polskiego osobnych oddziałów Komitetu Wielkiej Księżny”; przeciwnie, okazało się, że „do podziału wydawanych przez Komitet Jej Cesarskiej Wysokości zapomóg dla ludności gubernii Królestwa Polskiego, która ucierpiała z powodu wojny, najbardziej celowe jest nawiązanie bezpośredniego stosunku z C. K. O., który łączy istniejące drobne Komitety i tworzy je tam, gdzie jeszcze nie powstały”. Tak więc C. K. O. stał się w tej dziedzinie organem Komitetu Wielkiej Księżniczki.

3) Z kwot od komitetów pomocy ofiarom wojny, instytucji prywatnych, różnych organizacji społecznych oraz osób prywatnych. Suma tych ofiar wynosiła 965,509 rb. 56 kop. Na ofiary od różnych komitetów (przeważnie z Cesarstwa) przypada 568,136 rb. 65 kop.; z poszczególnych komitetów największe kwoty wpłynęły od Komitetu Piotrogród—Polsce — 272,581 rb. 80 kop., Zjednoczonego Komitetu Giełdowego i Kupieckiego w Moskwie — 50,000 rb., od Komitetu Ryskiego — 24,750 rb., od Polskiego Towarzystwa pomocy ofiarom wojny w Mińsku — 20,000 rb. i od Polskiego Komitetu przy Towarzystwie Dobroczynności w Moskwie — 19,073 rb. 15 kop.

Wpływy od różnych instytucji prywatnych i organizacji społecznych stanowiły 146,729 rb. 74 kop., w tem od Wszechrosyjskiego Związku Ziemstw—40,000 rb., od Zarządu m. Piotrogradu—15,000 rb. Ofiary, zebrane przez redakcyę różnych pism, równały się 105,765 rb. 83 kop., z nich 56,061 rb. 02 k. od redakcyi „Dziennika Kijowskiego“ i 40,000 rb. od redakcyi „Russkija Wiedomosti“. Ofiary od osób prywatnych stanowiły 144,877 rb. 34 kop., z nich największe od pp. Emeryka Mańkowskiego — 35,850 rb. 91 kop. za sprzedane papiery procentowe, od hr. Maryi Branickiej—10,000 rb., od T. Szalapina — 6,400 rb., od Pawła Derwis — 5,000 rb., od A. Sianożęckiej-Wojnicz — 5,000 rb.

Szczegółowy wykaz ofiarodawców jest zamieszczony wskutek dużej jego objętości w aneksach.

4) Z ofiar w naturze, zbieranych przeważnie w Rosyi. Ofiar tych do dnia 1 lutego wpłynęło 86 wagonów, z których największa ilość przypada na dar „Piotrogród — Polsce“.

Do dnia 1 lutego w y d a t k i C. K. O. wynosiły 1,405,296 rb. 22 kop., w tej liczbie 525,565 rb. z funduszu 5 mil., przeznaczonego na pomoc żywnościową, na rachunek którego wpłynęło 2 m. rb., i 879,731 rb. 22 kop. z pozostałych funduszy C. K. O.

1) Komitetom miejscowym rozdano 683,947 rb. 11 kop. Największą sumę otrzymały Komitety Obywatelskie gub. Warszawskiej—232,136 rb. 20 kop. i gub. Suwalskiej—120,000 rb. Szczegółowy wykaz Komitetów i sum, wypłaconych im, przedstawia się, jak niżej:

Wypłacono Komitetom Obywatelskim:

I. Gubernia Kaliska.

Komitetom Obywatelskim miejskim:

1. w Kaliszu	34,456 rb. — k.
2. w Łęczycy	500 „ — „
3. w Ozorkowie	3,000 „ — „
Do przeniesienia	37,956 rb. — k.

Z przeniesienia 37,956 rb. — k.

II. Gubernia Kielecka.

a) Komitetowi Obywatel. miejskiemu	40,000 „ — „
w Kielcach	
b) Komitetowi Obywatel. powiatowemu	3,000 „ — „
Olkuskiemu	

III. Gubernia Lubelska.

a) Komitetowi Obywatel. gubernalnemu	66,803 „ 15 „
Lubelskiemu	
b) Komitetom Obywatelskim gminnym	3,000 „ — „
okolic Rowkowa i Zawichosta	

IV. Gubernia Łomżyńska.

Komitetowi Obywatelskiemu miejskiemu	2,500 „ — „
w Ostrołęce	

V. Gubernia Piotrkowska.

a) Komitetowi Obywatel. gubernalnemu	3,000 „ — „
Piotrkowskiemu	
b) Komitetom Obywatelskim miejskim:	
1. w Brzezinach	3,850 „ — „
2. „ Lutomiersku	1,500 „ — „
3. „ Łodzi	2,800 „ — „
4. „ Nowem-Mieście	2,024 „ — „
5. „ Noworadomsku	5,000 „ — „
6. „ Pabjanicach	1,000 „ — „
7. „ Piotrkowie	11,913 „ 73 „
8. „ Rawie	3,000 „ — „
9. „ Sosnowcu	18,000 „ — „
10. „ Zgierzu	5,000 „ — „

Do przeniesienia 210,346 rb. 88 k.

z przeniesienia . . . 210,346 rb. 88 k.

- c) Komitetowi Obywatel. powiatowemu
Rawskiemu. 500 „ — „
- d) Komitetom Obywatel. w osadach:
1. Konstantynowie 1,500 „ — „
 2. Rzgowie. 400 „ — „
 3. Tuszynie 400 „ — „
- e) Komitetom Obywatelskim gminnym:
1. Głównoskiemu 1,000 „ — „
 2. Górskiemu, Lutowieckiemu, w Nowem-Mieście 1,500 „ — „
 3. Popieńskiemu 500 „ — „
- f) Komitetom Obywatel. parafialnym:
1. Bogdanowskiemu 1,750 „ — „
 2. Głuchowskiemu 500 „ — „

VI. Gubernia Płocka.

- a) Komitetowi Obywatel. gubernalnemu
Płockiemu 14,000 „ — „
- b) Komitetom Obywatel. powiatowym:
1. Lipnowskiemu 1,000 „ — „
 2. Ciechanowskiemu 8,500 „ — „
 3. Mławskiemu 4,100 „ — „
 4. Przasnyskiemu 2,500 „ — „
- d) Komitetowi Obywatelsk. w osadzie
Chorzele 1,500 „ — „
- d) Komitetom Obywatelskim gminnym:
1. Ratowskiemu 100 „ — „
 2. Strzegonieckiemu 200 „ — „
- Do przeniesienia . . . 249,946 rb. 88 k.

Z przeniesienia 249,946 rb. 88 k.

VII. Gubernia Radomska.

- a) Komitetowi Obywatel. gubernalnemu
Radomskiemu. 63,715 „ 03 „
- b) Komitetom Obywatelskim miejskim:
1. w Końskich 1,000 „ — „
 2. „ Ostrowcu 8,000 „ — „
- c) Komitetom Obywatel. powiatowym:
1. Kozienickiemu 1,890 „ 75 „
 2. Sandomierskiemu 4,000 „ — „
- d) Komitetom Obywatelskim gminnym:
1. Brzeźnickiemu 175 „ — „
 2. Ciepielewskiemu 50 „ — „
 3. Częstocickiemu 500 „ — „
 4. Chlewiskiemu 600 „ — „
 5. Grabowskiemu n/W. 43 „ 25 „
 6. Grabowieckiemu 500 „ — „
 7. Janowieckiemu 25 „ — „
 8. Kamienieckiemu 1,000 „ — „
 9. Lipskowskemu 300 „ — „
 10. Mniszewskiemu 45 „ — „
 11. Sieciechowskiemu 10 „ — „
 12. Zwolenieckiemu 10 „ — „

VIII. Gubernia Suwalska.

- a) Komitetowi Obywatel. gubernalnemu
Suwalskiemu 120,000 „ — „

IX. Gubernia Warszawska.

- a) Komitetom Obywatelskim miejskim:
1. w Grójcu 500 „ — „
 2. „ Łowiczu 1,500 „ — „
- Do przeniesienia . . . 453,810 rb. 91 k.

Z przeniesienia . . . 453,810 rb. 91 k.

3.	w Pułtusk	1,500	„ — „
4.	„ Warce	700	„ — „
5.	„ Warszawie	46,463	„ 10 „

b) Komitetom Obywatel. powiatowym:

1.	Błońskiemu	14,065	„ — „
2.	Garwolińskiemu	900	„ — „
3.	Grójeckiemu	10,178	„ 10 „
4.	Gostyńskiemu	11,512	„ — „
5.	Kutnowskiemu	3,100	„ — „
6.	Łowickiemu	29,000	„ — „
7.	Mińsko-Mazowieckiemu	240	„ — „
8.	Płońskiemu	1,000	„ — „
9.	Pułtusk	200	„ — „
10.	Skierniewickiemu	6,600	„ — „
11.	Sochaczewskiemu	21,700	„ — „
12.	Warszawskiemu	71,050	„ — „
13.	Włocławskiemu	818	„ — „

c) Komitetom Obywatel. okręgowym:

1.	Górno-Kalwaryjskiemu	4,530	„ — „
2.	Kujawskiemu	300	„ — „
3.	Żyrardowskiemu	1,000	„ — „

d) Komitetom Obywatel. gminnym:

1.	Doleckiemu	500	„ — „
2.	Jeziorkowskiemu	180	„ — „
3.	Jazgarzewskiemu	200	„ — „
4.	Karczewskiemu	200	„ — „
5.	Kątskiemu	700	„ — „
6.	Sieleckiemu	3,000	„ — „
7.	Wyszowskiemu	500	„ — „

Razem . . . 683,947 rb. 11 k

Oprócz tego, przekazano gubernatorowi chełmskiemu na potrzeby ludności gub. Chełmskiej, na skutek życzenia ofiarodawców: „Piotrogród—Polsce” J. G. Bilińskiej i A. F. Pietrowej, N. Warzyckiego i in., 18,655 rb. 60 kop. Suma ta, łącznie z powyższymi 683,947 rb. 11 k., tworzy razem 702,602 rb. 71 kop.

Zaznaczyć tu trzeba, że do liczby Komitetów, które otrzymały zapomogi, nie wchodzi Łódź, zmuszona dotąd poprzestawać na środkach własnych lub pozyskanych w drodze pożyczki od rządu, zaciągniętej w sumie 2 milionów rubli, za pośrednictwem C. K. O. Dopiero po powtórnej zajęciu miasta przez wojska nieprzyjacielskie i po masowej ucieczce łódzian do Warszawy, ci ostatni zwrócili się o pomoc do C. K. O.

2) Zaliczki, wypłacone na zakup żywności, wynosiły 444,300 rb. Największe zaliczenia na zakup żywności otrzymał Warszawski Syndykat Rolniczy—240,000 rb. i Centralne Towarzystwo Rolnicze—100,000 rb., pozostała suma przypada na poszczególne Komitety Obywatelskie, podług następującego wykazu:

I. Gubernia Lubelska.

Komitetowi Obywatelsk. gubernalnemu
Lubelskiemu . . . 62,000 rb.

II. Gubernia Łomżyńska.

Komitetowi Obywatelskiemu miejskiemu
w Ostrowiu . . . 3,000 „

III. Gubernia Płocka.

Komitetowi Obywatel. gubernalnemu
Płockiemu . . . 32,000 „

IV. Gubernia Warszawska.

a) Komitetowi Obywatelskiemu miejskiemu
w Pułtusk . . . 5,000 „

Do przeniesienia . . . 102,000 rb.

Z przeniesienia . . .	102,000 rb.
b) Komitetowi Obywatelsk. powiatowemu Grójeckiemu	2,300 „
c) Towarzystwom Rolniczym:	
1. Centralnemu Towarzystwu Rolniczemu . . .	100,000 „
2. Warszawskiemu Syndykatowi Rolniczemu . .	240,000 „
Razem . . .	444,300 rb.

3) Pożyczek i zapomóg wydano 99,554 rb. 12 kop., z nich 80,965 rb. pożyczek poszczególnym Komitetom i 8,150 rb. 94 kop. zapomóg, rozdanych instytucjom dobroczynnym i niektórym związkom zawodowym. Oprócz tego rozdano 10,438 rb. 18 kop. drobnych pożyczek i zapomóg razem różnym osobom. Szczegółowy wykaz wydanych pożyczek i zapomóg przedstawia się, jak następuje:

Pożyczki:

I. Gubernia Kaliska.

a) Komitetowi Obywatel. gubernalnemu Kaliskiemu	8,000 rb.
b) Komitetowi Obywatelsk. miejskiemu w Kaliszu	8,000 „

II. Gubernia Kielecka.

Komitetowi Obywatel. gubernalnemu Kieleckiemu	500 „
---	-------

III. Gubernia Lubelska.

Komitetowi Obywatel. gubernalnemu Lubelskiemu	540 „
Do przeniesienia . . .	17,040 rb.

Z przeniesienia 17,040 rb.

IV. Gubernia Łomżyńska.

Komitetowi Obywatel. gubernalnemu Łomżyńskiemu	750 „
--	-------

V. Gubernia Piotrkowska.

a) Komitetowi Obywatel. gubernalnemu Piotrkowskiemu	8,300 „
---	---------

b) Komitetowi Obywatelsk. miejskiemu w Łodzi	3,000 „
--	---------

VI. Gubernia Płocka.

a) Komitetowi Obywatel. gubernalnemu Płockiemu	1,925 „
--	---------

b) Komitetowi Obywatel. powiatowemu Mławskiemu	3,000 „
--	---------

VII. Gubernia Radomska.

Komitetowi Obywatel. gubernalnemu Radomskiemu	500 „
---	-------

VIII. Gubernia Suwalska.

Komitetowi Obywatel. gubernalnemu Suwalskiemu	1,000 „
---	---------

IX. Gubernia Warszawska.

a) Komitetowi Obywatel. miejskiemu w Włocławku	2,000 „
--	---------

b) Komitetom Obywatel. powiatowym:	
1. Błońskiemu	3,150 „
2. Gostyńskiemu	9,100 „
3. Kutnowskiemu	2,000 „

Do przeniesienia 51,765 rb.

Z przeniesienia	51,765 rb. — k.
4. Łowickiemu	12,000 „ — „
5. Sochaczewskiemu	6,000 „ — „
6. Skierniewickiemu	3,000 „ — „
7. Warszawskiemu	3,200 „ — „

c) Komitetowi Obywatel. okręgowemu

Kujawskiemu	5,000 „ — „
-----------------------	-------------

d) Zapomogi instytucjom:

1. Gminie Starozakonnych w Warszawie	875 „ 94 „
2. Kółku Samopomocy nauczycieli szkół ludowych	1,425 „ — „
3. Kuchniom Ruchomym w Warszawie	550 „ — „
4. Przytułkowi Ś-go Benedykta dla chłopców	300 „ — „
5. Towarzystwu Gniazd Sierocych	3,500 „ — „
6. Towarzystwu Literatów i Dziennikarzy	1,500 „ — „

e) Zapomogi i pożyczki

Różnym osobom	10,438 „ 18 „
Razem	99,554 rb. 12 k.

4) Na potrzeby, związane z ochroną zdrowia publicznego, wydatkowano 20,866 rb. 59 kop. według następującego zestawienia:

Koszta urządzenia i zaopatrywania lotnych oddziałów	4,537 rb. 29 k.
Wyekwipowanie dla szpitala w Żyrardowie	270 „ 70 „
Wyekwipowanie baraku w Błoniu	514 „ 58 „
Szczepienie ospy w powiecie Błońskim	175 „ — „
Środki dezynfekcyjne dla Kielc	140 „ 95 „
Do przeniesienia	5,638 rb. 52 k.

Z przeniesienia	5,638 rb. 52 k.
---------------------------	-----------------

Samochód	4,771 „ 65 „
Druki dla Sekcyi	209 „ — „
Spirytus dla Sekcyi	12 „ 21 „
Drobne wydatki	10 „ 21 „

Zaliczenia

Na zakup środków w Szwecyi	5,000 rb. — k.
A conto zakupu wapna	1,000 „ — „
Do wyrachowania się na kosztą podróży sześciu lotnym oddziałom	4,200 „ — „
A conto pensyi sanitaryuszowi	25 „ — „

Razem	20,866 rb. 59 k.
-----------------	------------------

5) Potrzeby Sekcyi rękodzielniczej wyniosły 13,950 rb., która to suma prawie całkowicie—13,900 rb.—została wydana na urządzenie warsztatów C. K. O. Pozostałe 50 rb. wydano na podróż delegata na prowincję.

W d. 1 lutego Komitet rozporządzał poza 1,474,435 rb., jako resztą dwumilionowej zaliczki na operacje gospodarczo-pośredniczące, sumą 514,778 rb. 34 kop. Taką kwotę zawsze powinien mieć Komitet w pogotowiu, gdyż z chwilą cofnięcia się wojsk nieprzyjacielskich da się uczuć szczególnie silna potrzeba niezwłocznej pomocy. Ustąpienie nieprzyjaciela rozszerzy jednocześnie teren działalności C. K. O., gdyż do tej pory nie można było nieść pomocy całemu szeregowi miejscowości gub. kaliskiej, kieleckiej, radomskiej, piotrkowskiej, płockiej i warszawskiej, które od początku wojny cały czas prawie zajęte są przez nieprzyjaciela. Większą sumę w rezerwie powinien posiadać C. K. O., również i z tego względu, że ofiarność na jego cele nie może stale wzrastać, gdyż musi się wyczerpywać, a potrzeby rosnać nieustannie.

Działalność Centralnego Komitetu Obywatelskiego.

Jako instytucja społeczna i opierająca w znacznym stopniu swą działalność na środkach, otrzymanych w postaci ofiar, C. K. O. uważał za swój obowiązek uczynić działalność swą najzupełniej jawną, poddając ją pod kontrolę opinii publicznej.

W tym celu, od chwili założenia, C. K. O. układał komunikaty o swojej działalności i zamierzonych czynnościach, które to komunikaty były regularnie rozsyłane do pism; oprócz tego w grudniu roku ubiegłego utworzona została Sekcja Prasy, pod przewodnictwem Wł. St. Reymonta. Dla wypełnienia swoich zadań, sekcja, prócz piśmiennych komunikatów o pracach Komitetu i wydawania wszelkich informacji poszczególnym dziennikarzom i korespondentom, urządza peryodycznie zebrania z przedstawicielami polskich i rosyjskich organów prasy, na których kierownicy C. K. O. szczegółowo oświetlają ważniejsze kwestye, dotyczące działalności C. K. O.

Zebrania takie odbyły się dwa: jedno z przedstawicielami prasy polskiej i drugie z przedstawicielami prasy rosyjskiej. Na tem ostatniem zebraniu członkowie C. K. O. dawali między innemi najszczególwsze wyjaśnienia, dotyczące organizacji pomocy dla ludności żydowskiej, oraz stosunku C. K. O. do Związku Ziemstw.

Sekcja prasy zajmuje się również gromadzeniem archiwum wojny, i w tym celu zbiera ważniejsze dokumenty, odezwy, wycinki z gazet oraz fotografie, dotyczące zniszczenia terytorium Królestwa przez wojnę oraz środków niesienia pomocy ludności poszkodowanej, jadłodajni, herbaciarni, ochron i schronisk.

Do zakresu **działalności** C. K. O. należy:

I. Inicjatywa i opracowywanie projektów różnych zarządzeń, dotyczących pomocy dla ludności, zniszczonej wskutek wojny.

II. Badanie potrzeb i stwierdzanie strat ludności.

III. Wydawanie zapomóg Komitetom miejscowym.

IV. Kierowanie działalnością komitetów miejscowych.

V. Bezpośrednie niesienie pomocy poszkodowanym.

VI. Zaopatrzenie ludności w środki pierwszej potrzeby, bydło rogate i materiały budowlane.

VII. Organizowanie robót dla pozbawionych pracy.

VIII. Zarządzenia sanitarne.

I. Opracowywanie projektów różnych zarządzeń.

Jako organizacja, stojąca z jednej strony najbliżej ludności kraju, znająca przeto jej najistotniejsze potrzeby, wywołane przez przeżywane chwile krytyczne, z drugiej zaś — będąca w nieustannym związku z naczelnymi organami miejscowych i centralnych władz rządowych, C. K. O. wziął na siebie inicjatywę i opracowywanie projektów wszelkiej pomocy dla ludności Królestwa.

Moratorium. Na pierwszym miejscu wymienić tu trzeba projekt zarządzenia, mającego charakter najbardziej doniosły, bo dotyczącego wszystkich obrotów cywilnych i handlowych Królestwa, a mianowicie projekt ogólnego moratorium, którego treść podaje Ukaz z dnia 5/18 października roku ubiegłego. Projekt Ukazu był opracowany przez C. K. O.

Nieodzowność wprowadzenia w życie ogólnego moratorium była podyktowana głównie faktem zajęcia trzech czwartych terytorium Królestwa Polskiego przez nieprzyjaciela, skutkiem czego wypełnianie większości zobowiązań cywilnych i handlowych stało się faktycznie niemożliwe. Prócz tego, szczególnie w dziedzinie kredytu bankowego, wobec istnienia jedynie moratorium wekslowego, położenie stawało się nadzwyczaj trudne, gdyż instytucje kredytowe, pomimo pozbawienia ich głównego źródła wpływów, musiały wypłacać wkłady bez żadnych ograniczeń. W takich warunkach znaczenie ogólnego moratorium sprowadzało się do sankcjonowania przez prawo stanu faktycznego w dziedzinie obrotu, t. j. zastoju, i w ten sposób prawodawca pozyskał możność puszczenia w ruch przez

likwidację moratorium całego organizmu gospodarczego w chwili, gdy stanie się to możliwe i najbardziej celowe.

Wobec upływającego d. 31 stycznia r. b. terminu moratorium, C. K. O. wystąpił zawczasu o jego przedłużenie jeszcze na dwa miesiące, ponieważ w stanie kraju nie zaszła żadna zmiana na lepsze. W sferach bankowych oraz wielkiego przemysłu i handlu rozwinięta została silna akcja w kierunku częściowej likwidacji moratorium w Królestwie, ze względu na konieczność zaprowadzenia normalnych stosunków płatniczych w sferze życia ekonomicznego, C. K. O. jednak, rozważywszy całokształt obecnej sytuacji gospodarczej kraju, uznał przedłużenie moratorium jeszcze za konieczne; odnośne starania C. K. O. zyskały aprobatę Rady Ministrów.

Wynagrodzenie strat. Podstawowym środkiem pomocy dla ludności, która ucierpiała skutkiem wojny, jest wynagrodzenie przez państwo poniesionych strat. Jednakże w danej chwili o wypłacie odszkodowania nie może być mowy, chociażby z tego tylko względu, że wojna nie jest ukończona i że niewiadomo, czy dane terytorium nie ulegnie nowemu najazdowi wroga, w chwili obecnej zatem pozostaje ratunek jedynie w postaci pomocy filantropijnej i kredytu.

Pomoc kredytowa. Przy opracowywaniu projektu pomocy kredytowej dla gospodarstw, które doznały strat z powodu wojny, C. K. O. wychodził z założenia, że pomocy powinni doznać przede wszystkim ci, którzy najbardziej ucierpieli, a nie mogą przedstawić zwykłego, wymaganego przez banki zabezpieczenia kredytu, bo nawet przy normalnej ocenie utracili zdolność kredytową. Przy zachowaniu tradycyjnego szablonu bankowej polityki kredytowej w stosunkach ekonomicznych kraju, po wojnie zaszłaby gruntowna zmiana: przypadkowi spekulanci zajęliby miejsca ludzi, którzy przez dziesiątki lat pracowali przy swoich warsztatach pracy, obecnie skutkiem wojny uległych zniszczeniu, sami zaś staliby się rozbitkami, powiększając szeregi szukających pracy najemnej. W interesie społecznym zatem leży udzielenie tej grupie wytwórców

pewnej pomocy materialnej, która pozwoliłaby im prowadzić dalej pożyteczną działalność samodzielną, i dlatego głównym celem projektu było wskrzeszenie zniszczonych ognisk wytwórczości, a ta pomoc kredytowa byłaby zbyt duża, gdyby już obecnie mogło być przyznane odszkodowanie wojenne.

W celu udzielenia kredytu poszkodowanym tej kategorii Komitet zaproponował stworzenie specjalnej państwowej kasy kredytowej. Z drugiej strony—w celu okazania pomocy mniej poszkodowanym, mogącym dać poważne zabezpieczenie bankowe, i dla ożywienia działalności instytucji kredytowych — zaprojektowano wydawanie bankom, towarzystwom wzajemnego kredytu, kasom przemysłowców i prywatnym domom bankowym przez Bank Państwa pożyczek ze specjalnego funduszu 50-cio milionowego.

Ministerium Skarbu, przyjąwszy bez zmian drugą część projektu, dotyczącą pomocy instytucjom kredytowym, w pierwszej części dokonało przy udziale delegatów C. K. O. pewnych przeróbek. Wiele zasadniczych rysów projektu kasy kredytowej zachowano, nie uznano jednak za możliwe stwarzania nowej instytucji w formie kasy odrębnej. Pożyczki wydawane będą zatem przez specjalny Komitet dla Królestwa Polskiego oraz specjalne Komitety gubernialne i komisje powiatowe. Komitety i komisje, wydające pożyczki, składać się będą z urzędników oraz przedstawicieli społeczeństwa. Na cel ten asygnowano początkowo 50 milionów rubli; termin udzielanych pożyczek jest pięcioletni; specjalne zabezpieczenia wymagane są tylko w razach wyjątkowych; stopa procentowa wynosi 5%.

Zorganizowanie i rozpoczęcie działalności Komitetów i komisji, wydających pożyczki, zajmie kilka miesięcy czasu, tak, iż instytucje te zaczną działać nie wcześniej, niż na wiosnę.

Dochód z biletów loteryjnych. W celu powiększenia środków Komitetów Obywatelskich został wypracowany i przesłany do zatwierdzenia Ministerium Skarbu i Rady Ministrów projekt specjalnego dziesięciorublowego podatku od biletów loteryi klasycznej Królestwa Polskiego; czysty

dochód z tego źródła przewidywany jest w sumie 200,000 rubli. Projekt ten następnie uzyskał zatwierdzenie rządu.

Budulec i drzewo na opał. Wywołane skutkiem wojny pożary całych wsi i miast postawiły na porządku dziennym sprawę zaopatrzenia poszkodowanej ludności w budulec. Ponieważ w chwili obecnej, skutkiem nadzwyczaj utrudnionego ruchu kolejowego, o dowozie drzewa ze stron dalszych nie może być mowy, jedynym przeto źródłem pozyskania budulca są miejscowe lasy rządowe. Wskutek starań C. K. O., pozwolono Komitetom Obywatelskim i osobom prywatnym na zakupowanie z lasów rządowych budulca i drzewa opałowego, a mianowicie poręb pięcioletnich po cenach niższych; włościanie mają płacić ćwierć taksy, Komitety Obywatelskie nabywają drzewo na potrzeby ludności wiejskiej i obywateli ziemskich według taksy, mieszczanie zaś płacą normalną cenę rynkową, jednakże bez licytacji. W celu przyspieszenia akcji Centralny Komitet Obywatelski sam przystępuje do zakupu działek leśnych i ich eksploatacji.

Skutkiem zajęcia Zagłębia Dąbrowskiego przez nieprzyjaciela sprawa opału w Królestwie Polskiem przybrała również niezmiernie ostry charakter, węgiel doniecki bowiem dowożony jest w niedostatecznej ilości i nie może zaspokoić potrzeb opałowych. Wobec tego, na skutek starań C. K. O., Komitety Obywatelskie otrzymały prawo nabywania według taksy 10-cioletnich poręb lasów liściastych, środki zaś na zakup przez C. K. O. działek leśnych będą wzięte ze specjalnego 5-cio milionowego funduszu, asygnowanego przez skarż na operacje pośredniczące w zaopatrywaniu ludności w przedmioty pierwszej potrzeby.

Prócz tego C. K. O. otrzymał od Komitetu Wielkiej Księżniczki Tatjany Mikołajówny 100.000 rb. w gotowiźnie (na poczet przeznaczonych 200.000 rb.) i prawo zakupu po cenie pół taksy za 120.000 rb. drzewa z lasów rządowych na budowę tymczasowych schronisk w tych wsiach, które zniszczone są całkowicie.

Konie. Według obliczeń C. K. O. ubytek koni w Królestwie Polskiem wynosi około 35% normalnej ich ilości, t. j. z górą 400.000 sztuk. Bez koni trudno będzie przystąpić do robót wiosennych, a i w chwili obecnej, skutkiem użycia dróg żelaznych wyłącznie niemal na potrzeby armii, przewóz towarów i ludzi odbywa się prawie wyłącznie końmi, więc i potrzeba koni jest szczególnie wielka. Według projektu Komitetu zaopatrzenie ludności w konie ma być dokonane w ten sposób, że na każdego konia Skarb będzie dawał 90% jego wartości, i suma ta będzie zaliczana w razie rekwizycji. W innych warunkach nikt nie odważyłby się kupować konia, ryzykując utracenie go w razie rekwizycji, obecnie zaś ryzyko kupującego redukuje się do 10% ceny zakupu.

Ministerium spraw wewnętrznych przerobiło ten projekt i zaprojektowało kredyt w kwocie 13-tu milionów rubli na zakup 130.000 koni, który miał być powierzony specjalnej komisji centralnej w Warszawie. W chwili obecnej Rada Ministrów przeznaczyła na ten cel 2.000.000 rb. i zakup koni będzie ześrodkowany w specjalnej Sekcji C. K. O.

Uregulowanie przewozu kolejowego. Z powodu niezmiernie ograniczonej liczby wagonów, przeznaczonych do przewozu ładunków prywatnych, C. K. O. wszedł w stosunki z Warszawskim Komitetem Rozdzielczym w sprawie wyznaczenia możliwie największej ilości wagonów na potrzeby Komitetów Obywatelskich i Magistratów. Komitet Rozdzielczy uznał za możliwe przychylić się do starań C. K. O., i w chwili obecnej podział wagonów uregulowany jest w ten sposób, że Sekcja pośrednictwa handlowo-przemysłowego przy C. K. O. zbiera dane, dotyczące zapotrzebowania wagonów towarowych przez poszczególne miasta i Komitety, i dane te, odpowiednio opracowane, przesyła Komitetowi Rozdzielczemu. W celu uzasadnienia tych żądań jeden z jej członków ma prawo bywania na posiedzeniach Komitetu Rozdzielczego. Jednakże takie postawienie sprawy mało polepsza sytuację i dowóz do Warszawy przedmiotów pierwszej potrzeby jest bardzo nieregularny.

Dostarczanie węgla, brak którego szczególnie silnie daje się odczuwać wszystkim warstwom ludności, wzięło na siebie Towarzystwo Przemysłowców Królestwa Polskiego, które weszło w stały stosunek z Charkowskim Komitetem Rozdzielczym i kopalniami donieckimi. Frachty wysyłane są na imię Towarzystwa i ono rozdziela węgiel między przemysłowców, Komitety Obywatelskie oraz innych spożywców.

Taryfy. Wskutek wzmożonego z powodu wojny dowozu do Królestwa z dalekich miejscowości przedmiotów pierwszej potrzeby, które przedtem były wytwarzane na miejscu, z drugiej zaś strony wobec konieczności zaopatrzenia zubożałej ludności w produkty te po możliwie najniższej cenie, C. K. O. postarał się o niżenie taryf przewozowych na kolejach dla niektórych kategorii ładunków, a mianowicie:

1) na przewóz zboża, mąki, soli, nafty, drzewa, siana, słomy i innych towarów, adresowanych na imię C. K. O. lub Komitetów gubernialnych; według taryfy niższej przy przewozie 1.000 pudów na przestrzeni 1,200 wiorst osiąga się oszczędność 55-u rubli.

2) do 31/III 1915 roku węgiel kamienny, zakupywany w Zagłębiu Donieckim na potrzeby poszkodowanej ludności, będzie przewożony wagonowo według taryfy ulgowej po 1/160 kop. od puda i wiorsty, z warunkiem adresowania ładunku na imię C. K. O.

3) dary dla ofiar wojny przewożone są według taryfy ulgowej po 1/100 kop. od puda wiorsty.

Pięćmilionowy fundusz na operacje gospodarczo-pośredniczące. Wobec tego, że pomoc żywnościowa, organizowana przez rząd, obejmuje tylko ludność wsi i osad kraju i zaopatruje potrzebujących nie we wszystkie, lecz tylko w pewne artykuły pierwszej potrzeby, C. K. O. przy poparciu przez członków izb ustawodawczych — Polaków wyjednał asygnowanie kwoty 5 milionów rubli na operacje gospodarczo-pośredniczące w celu zaopatrzenia ludności w przedmioty pierwszej potrzeby. Fundusz ten podzielił Komitet

w sposób następujący: 2½ mil. rubli przeznaczono na zakup przedmiotów pierwszej potrzeby, ½ mil. — na zakup budulca i drzewa opałowego, 1 mil. — na zakup bydła rogatego, ½ mil. — na fundusz obrotowy pracowni rzemieślniczych na zakup przez nie materiałów surowych, wreszcie pozostałe ½ mil. przeznaczono na rezerwy, w razie potrzeb nieprzewidzianych. Ta pięćmilionowa kwota ulegnie parokrotnemu obrotowi i umożliwi postawienie operacji pośredniczących Komitetu na odpowiednio szerokim gruncie, czego wymagają zadania chwili bieżącej.

II. Badanie potrzeb i stwierdzanie strat ludności.

Aby móc zorganizować właściwie pomoc poszkodowanej ludności, Centralny Komitet musi znać straty i potrzeby ludności. W tym celu przy Komitecie została powołana do życia pod przewodnictwem Ludwika Krzywickiego osobna komisja statystyczna, która wypracowała specjalną ankietę w sprawie potrzeb różnych warstw ludności: włościan, ziemian, mieszczan i robotników fabrycznych. Do tej pory jednak, wskutek zajęcia znacznej części kraju przez nieprzyjaciela, przy badaniu położenia ekonomicznego kraju i strat ludności posiłkować się trzeba danymi, dostarczonemi przez delegatów i pełnomocników C. K. O., jak również i przez samych poszkodowanych, w formie poświadczonych przez Komitety miejscowe protokołów, o sposobie spisywania których mówiono już wyżej.

Na zasadzie tych danych C. K. O. ułożył sprawozdanie o ogólnem położeniu kraju w dniu 1/XII 1914 r. oraz obliczenie ogólnych strat z powodu wojny.

Obliczenie zostało dokonane wskutek zwrócenia się ambasadora amerykańskiego w Piotrogradzie do prezesa Wydziału Wykonawczego, ks. Seweryna Czetwertyńskiego, w celu zaznajomienia opinii publicznej w Ameryce Północnej z rozmiarami klęsk w Królestwie Polskiem w porównaniu ze stratami odpowiedniami Belgii i Serbii. C. K. O. doskonale zdawał sobie sprawę z absolutnej niemożności ścisłego obliczenia strat kraju

w obecnej chwili, i dlatego poprzestał na obliczeniu bardzo pobieżnem i przybliżonem, wyprowadzonem z określenia współczynnika strat dla całego szeregu źródeł bogactwa krajowego. Z obliczenia tego wypada, że ogółem bezpośrednio (w majątku) i pośrednio (w dochodach i zarobkach) straty Królestwa Polskiego do dnia 1 stycznia 1915 r. wyniosły 1,014,668,000 rubli, z czego na rolnictwo przypada 487,672,000 rb., na przemysł — 208,800,000, handel — 48,667,000, własność miejską — 47,071,000, dobro publiczne—76,958,00, zarobki—145,500,000. Straty bezpośrednie wyniosły 698,767,000 rb., pośrednie zaś 315,901,000 rb.

III. Wydawanie zapomóg Komitetom miejscowym.

Zapomogi pieniężne. Centralny Komitet Obywatelski, jako organizacja, łącząca w jedną całość działalność Komitetów miejscowych, bezpośrednią pomoc pieniężną okazuje głównie organizacyom prowincjonalnym. Do dnia 1 lutego wypłacono z tego tytułu ogółem 683.947 rb. 11 kop. według następującego wyszczególnienia:

Komitety gub. Warszawskiej	otrzymały	232,136	rb.	20	k.
„ „ Suwalskiej	„	120,000	„	—	„
„ „ Radomskiej	„	81,864	„	03	„
„ „ Lubelskiej	„	69,803	„	15	„
„ „ Piotrkowskiej	„	64,787	„	73	„
„ „ Kieleckiej	„	43,000	„	—	„
„ „ Kaliskiej	„	37,956	„	—	„
„ „ Płockiej	„	31,900	„	—	„
„ „ Łomżyńskiej	„	2,500	„	—	„
Razem		683,947	rb.	11	k.

Zapomogi w naturze. Dary, zebrane dla Polski w Piotrogradzie, Rydze, Irkucku, Wolsku, Penzie, Dorpacie i innych miastach Rosyi, do d. 1 lutego zostały rozdzielone przeważnie pomiędzy Komitety Miejsowe; darów tych C. K. O.

otrzymał w ogólnej liczbie 86 wagonów, z których 3 z produktami spożywczymi.

Do d. 1 lutego rozdano około 17 tys. pudów odzieży, co stanowi mniej więcej 25 tys. kompletów ubrań, z których:

1)	Gub. Warszawska	otrzymała	4495	pud.
2)	Warszawa	„	4450	„
3)	Gub. Piotrkowska	„	1805	„
4)	„ Radomska	„	1340	„
5)	„ Kaliska	„	1000	„
6)	„ Chełmska	„	950	„
7)	Łódź	„	780	„
8)	Gub. Lubelska	„	700	„
9)	„ Suwalska	„	700	„
10)	„ Płocka	„	200	„

Prócz tego gub. Suwalska i Lubelska otrzymywały odzież i produkty wprost od ofiarodawców, bez pośrednictwa C. K. O.

Pierwotnie C. K. O. chciał zarezerwować pewną ilość wagonów dla miejscowości, do których dostęp w chwili obecnej jest uniemożliwiony, jednakże, wobec zbliżającej się wiosny, postanowiono ciepłą odzież, znajdującą się w składach C. K. O., rozdać całkowicie w najbliższym czasie, czyli do d. 1 marca, okolicom najbardziej potrzebującym.

IV. Kierowanie działalnością Komitetów miejscowych.

Udzielając zapomóg organizacyom prowincjonalnym za pośrednictwem swej Sekcyi Komitetów miejscowych, C. K. O. kieruje ich działalnością, ujednastajnia zasady ich organizacyi i wskazuje najbardziej celowe środki niesienia pomocy ludności miejscowej. Na początku wojny Komitety Obywatelskie, jak to wyżej zaznaczono, powstawały żywiołowo, bez żadnego planu, działalność zaś ich nie miała charakteru jednolitego, i dopiero C. K. O. ujednastajnił ją oraz zwrócił w kierunku zaspakajania najpilniejszych potrzeb ludności. Praca organizacyjna C. K. O. nie była i nie jest jednak łatwą. Często bowiem wypada tworzyć

Komitety w chwili ogólnego popłochu na terenach działań nieprzyjacielskich; miasta, osady i wsie opustoszałe pozbawione są po większej części inteligentnych pracowników, a ciężkie i odpowiedzialne obowiązki spadają częstokroć na nieliczne grono obywateli. Przytem wyjątkowe położenie, w którym kraj się znajduje, wymaga nadzwyczajnych wysiłków i wielkich środków, a tych nie można ująć prawie w żadne ogólne przepisy, gdyż każda chwila i każda miejscowość wytwarzają odrębne warunki i nowe potrzeby.

Pomimo to wszystko jednak prawie cały kraj został pokryty siecią Komitetów Obywatelskich, które rozwinęły ożywioną działalność w kierunku niesienia pomocy ludności. W tem pierwszym sprawozdaniu półrocznem niepodobna jeszcze przedstawić całkowitego obrazu wyników tej pracy, gdyż prowadzona jest w niektórych okręgach dopiero od bardzo niedawnego czasu, i sprawozdania szczegółowe z różnych okresów działalności Komitetów dopiero poczynają nadchodzić, bo braki i przerwy komunikacyjne utrudniają bardzo wymianę korespondencji i nadsyłanie sprawozdań.

To też odkładając pełne zestawienie liczbowe organizacji stworzonych przez Komitety miejscowe do sprawozdań następnych, podajemy na osobnej tablicy w aneksach dane wzięte dorywczo ze sprawozdań nadesłanych z 40 miejscowości.

Również w aneksach podajemy *pięć najcharakterystyczniejszych sprawozdań Komitetów* różnych stopni, a mianowicie jednego gubernialnego, jednego powiatowego, jednego miejskiego i dwóch gminnych, które są wzorem dokładnego obrazu działalności Komitetów na prowincyi.

Działalność Komitetów Obywatelskich prowincjonalnych w okresie sprawozdawczym polegała głównie na czynnościach następujących:

1. **Zaopatrzenie ludności w przedmioty pierwszej potrzeby.** Główny ciężar tej akcji spoczywa na kooperatywach rolniczych i spożywczych, które zaopatrują ludność w produkty potrzebne, przy pomocy kredytów,

udzielanych im przez C. K. O., oraz dzięki wyjednanym dla nich przez C. K. O. ułatwieniom w nabywaniu i sprowadzaniu towarów. — Prócz tego Komitety miejscowe tworzą własne hurtownie (niezależnie od składów syndykatów rolniczych, które obsługują również organizacje miejscowe, o czem mowa jest niżej), własne sklepy, które po cenach niższych sprzedają takie przedmioty, jak sól, mąka, chleb, kasza, opał, nafta i t. d., oraz udzielają pomocy w prowadzeniu sklepów spółdzielczych i prywatnych.

Według sprawozdań, posiadanych przez C. K. O. z 49 Komitetów, do dnia 1 lutego założono na prowincyi 11 hurtowni, z których 9 przypada na gub. Warszawską i 2 na Radomską, sklepów zaś własnych było 26: w gub. Warszawskiej — 21 i w Radomskiej — 5. Prócz tego Komitet Obywatelski m. Warszawy zorganizował w mieście i na Pradze 41 własnych sklepów, w których do d. 1 stycznia r. b. sprzedano towarów na sumę 611.762 rubli.

2. **Opieka nad bezdomnymi.** Znajduje ona swój wyraz głównie w tworzeniu schronisk dla zbiegłej ludności, część której rozlokowuje się u krewnych i sąsiadów w bliższej okolicy, część zaś korzysta z pomocy Komitetów miejscowych. Schroniska, według instrukcji C. K. O., urządzone są przeważnie w budynkach już istniejących, przyczem jednak unika się tworzenia wielkich zbiorowisk pod jednym dachem, co nie jest wskazane ze względów sanitarnych. W Komitetach prowincjonalnych, które nadesłały sprawozdania, utworzono 34 schroniska. Najwięcej schronisk posiada gub. Warszawska (17), dalej Płocka (7), Radomska (4), Piotrkowska (3) i t. d. Komitet m. Warszawy zorganizował w mieście 55 schronisk i 12 takich gospód.

Co się tyczy liczby osób, przebywających w schroniskach, to szczegółowe dane w tej kwestyi C. K. O. posiada tylko z kilku miejscowości, a mianowicie: w przytułkach Komitetu Obywatelskiego m. Warszawy pomieścić się może 10,425 osób;

w Falenicy zorganizowano schronisko na 1,000 osób, w Kaczym Dole na 300, w Mińsku Mazowieckim w schronisku mieści się 85 osób, w Suwałkach — 100, w Łukowie — 86. Wychodząc z założenia, że w przeciętnym schronisku mieści się 100 osób, sprawozdania zaś nadesłała zaledwie ósma część Komitetów, można przyjść do wniosku, że w danej chwili w schroniskach na prowincyi przebywa z górą 20,000 osób.

Szczególne uwagi C. K. O. i organizacyi miejscowych zwrócona jest na dzieci zbiegów i ludności ubogiej. Zakładane są dla nich ochrony, w których dzieci mają możność otrzymywania przynajmniej raz na dzień gorącej strawy bezpłatnie. 40 Komitetów, które podały sprawozdania, założyły lub wspierają 82 ochron, z których 28 przypada na gub. Warszawską, 25 na Warszawę, 13 na gub. Radomską, 9 na Kielecką.

Z poszczególnych miejscowości wiadome są następujące szczegóły o liczbie dzieci w ochronkach: w 3-ch ochronkach Radomia mieści się 500 dzieci; w Grodzisku — 120, w Suwałkach — 168 i t. d.; ogółem liczbę dzieci w ochronkach Komitetów prowincjonalnych po za Warszawą można rachować na 40,000 z górą, wychodząc z założenia, że w każdej ochronce ulokowano tylko 100 dzieci.

3. Jadłodajnie i herbaciarnie. W myśl instrukcyi C. K. O., organizacje miejscowe zwracają baczną uwagę na sprawę odżywiania się najbiedniejszych warstw ludności. W tym celu Komitety zakładają bezpłatne lub tanie jadłodajnie i herbaciarnie, konieczne ze względu na stan sanitarny ludności. Nadesłane sprawozdania podają dane o 139 jadłodajniach i 126 herbaciarniach.

Najwięcej jadłodajni założono w gub. Warszawskiej (41), następnie w Radomskiej (33), Piotrkowskiej (18), Suwalskiej (12), Kieleckiej (9), Lubelskiej (7), Płockiej (4) i t. d.; Komitet Obywatelski m. Warszawy utworzył 12 tanich kuchen.

Kuchnie komitetu m. Warszawy wydały 128,635 obiadów bezpłatnych i 53,740 płatnych.

Co się tyczy funkcjonowania jadłodajni i herbaciarni, nie we wszystkich sprawozdaniach są dane dokładne. Z tych, które posiadamy, przytaczamy parę cyfr: w Suwalskiej jadłodajni chrześcijańskiej wydano 27,140 obiadów bezpłatnych i płatnych, w żydowskiej zaś — 8,066; w 3 jadłodajniach m. Kielc wydano 25,824 obiadów; ogółem w 22 jadłodajniach prowincjonalnych, co do których są dane liczbowe, wydano 150,354 obiadów płatnych i bezpłatnych, oraz 31,106 porcyi chleba, zastępujących obiady. Wychodząc z założenia, że każda jadłodajnia wydała przeciętnie 9,000 obiadów, ogólną ilość ich dla prowincyi należy określić na 8 milionów z górą.

Największą ilość herbaciarni posiada gub. Radomska (44), następnie Warszawska (39), Piotrkowska i Suwalska (10), Płocka (6), Łomżyńska (3) i t. d. Danych liczbowych co do ilości porcyi herbaty, wydanych w herbaciarniach, posiada C. K. O. bardzo mało. W 9 herbaciarniach wydano 63,416 porcyi płatnych i bezpłatnych, w tem 2 herbaciarnie w Skarżysku wydały 25,905 porcyi, 1 w Kielcach 9,911, 3 w Suwałkach 23,800, 2 w Nowem Mieście 9,000 i 2 w Płońsku 4,800. Przy przeciętnej ilości 8 tys. porcyi w jednej herbaciarni, ogólną ilość porcyi herbaty wydanych na prowincyi można określić na 7 milionów z górą.

4. Zapomogi w gotówce. Komitety prowincjonalne, jak i C. K. O., w niektórych wypadkach okazują poszkodowanym doraźną pomoc w gotówce, w zasadzie wszakże unikając tego rodzaju pomocy. Zapomogi w gotówce wydawane są najczęściej albo chorym, kobietom z małemi dziećmi i starcom, którzy pracować już nie mogą, albo też wtedy, gdy dany Komitet nie zdążył jeszcze stworzyć żadnych odpowiednich organizacyi dobroczynnych; prócz tego z zapomóg tych korzystają ranni żołnierze z Królestwa oraz rezerwistki i żony pospolitaków w tych miejscowościach, gdzie zapomogi rządowe nie są jeszcze wypłacane. Norma zapomogowa w różnych Komitetach jest różna i wynosi albo 15 kop. dziennie, albo 1 rb. tygodniowo na osobę, albo wreszcie jest identyczna z normą

zapomóg skarbowych dla rodzin rezerwistów. Fundusze na zapomogi w gotówce daje Komitet Wielkiej Księżniczki Tatjany Mikołajówny.

5. Pełnomocnicy. Przy kierowaniu działalnością Komitetów miejscowych duże znaczenie posiada stały kontakt osobisty C. K. O. z Komitetami, utrzymywany głównie za pośrednictwem instytucji pełnomocników; istota jej polega na tem, że na pewien okrąg mianuje się jedną lub dwie osoby, które organizują tam Komitety, sprawują nad nimi kontrolę, badają potrzeby ludności poszkodowanej, dają instrukcje, rozwożą wreszcie pieniądze C. K. O. i składają mu sprawozdania o swoich wyjazdach. W Komitetach gubernialnych istnieje po dwóch pełnomocników, z których jeden pozostaje na miejscu i tylko raz na miesiąc składa sprawozdanie z działalności Komitetu, drugi zaś stale bywa w Warszawie i prowadzi sprawy swego Komitetu. Prócz tego członkowie Komitetu z grona obywateli jeżdżą na prowincję w celu zapoznania się na miejscu ze stanem faktycznym sprawy niesienia pomocy ludności.

6. Subkomitety. Potworzone w Warszawie Subkomitety mają głównie na celu, jak zaznaczono już wyżej, opiekę nad przybyłymi do Warszawy mieszkańcami okręgów, objętych działaniami wojennymi, rodzinami bezdomnych i wyjątkowo tylko (np. Sochaczewski) prowadzą z Warszawy pewną, bardzo ograniczoną zresztą, działalność organizacyjną w swych okręgach, do których najczęściej nie mają żadnego dostępu. W danej chwili liczymy w Warszawie 14 podkomitetów prowincjonalnych, a mianowicie: Brzeziński, Gostyński, Kaliski, Kujawski, Kutnowski, Łowicki, Łódzki, Mławski, Pabjanicki, Piotrkowski, Rozprzański, Skierniewicki, Sochaczewski i Włocławski.

Pierwotnie, gdy grupy zbiegów przybywały do Warszawy z miejscowości, gdzie działały jeszcze Komitety, opiekę nad takimi bezdomnymi rozwinął był Komitet Obywatelski m. Warszawy, stworzywszy już zaraz w sierpniu 1914 r. w swej sekcji bezdomnych specjalny organ, spełniający to zadanie. Później,

kiedy okoliczności wojenne zmusiły całą ludność, a w tej liczbie i członków Komitetów Obywatelskich odpowiednich miejscowości, do przeniesienia się do Warszawy, opiekę nad bezdomnymi z prowincji roztoczyła Sekcja Komitetów miejscowych C. K. O. przez organizację w Warszawie Subkomitetów poszczególnych miejscowości.

Początkowo działalność Subkomitetów wyrażała się wyłącznie w okazywaniu zbiegom doraźnej pomocy w gotówce. W okresie sprawozdawczym Subkomitety dostały od C. K. O. na ten cel 46.818 rubli.

Obecnie część bezdomnych podkomitety zdołały już otoczyć właściwą opieką: ogół bezdomnych, umieszczonych w 25 ich schroniskach (Subkomitety gub. Warszawskiej mają 20 schronisk, Kaliskiej—4 i Piotrkowskiej—1), wynosi zaledwie 2.500, gdy ogólna liczba bezdomnych z prowincji, przebywających w Warszawie, dochodzi do 50.000, a prawdopodobnie przewyższa nawet tę cyfrę.

Prócz schronisk, Subkomitety założyły 17 jadłodajni (Subkomitet gub. Warszawskiej—12, Kaliskiej—4, Piotrkowskiej—1) i 16 herbaciarni (gub. Warszawskiej—10, Kaliskiej—4 i Piotrkowskiej—2).

Okolo 30% bezdomnych, przybyłych do Warszawy, stanowią dzieci. Dla nich Subkomitety gub. Warszawskiej założyły 3 ochronki, znaczna część dzieci jednak pozostaje niestety poza schroniskami, w warunkach bardzo niepomyślnych dla zdrowia. Wobec tego, Centralny Komitet Obywatelski postanowił ulokować część dzieci w specjalnych schroniskach, na prawym brzegu Wisły, mając na widoku uzyskanie stosownych lokali w Rudce, Woli Grzybowskiej, Otwocku i innych miejscowościach. Technicznej strony ewakuacji dzieci z Warszawy, na propozycję C. K. O., podjęło się Towarzystwo Kolonii Letnich.

Opiekę nad bezdomnymi żydami z prowincji przekazały podkomitety Sekcji Bezdomnych Żydów Komitetu Obywatelskiego m. Warszawy, zachowując sobie możność kontroli nad przelewaniem do Sekcji na ten cel funduszami.

7. Pomoć ludności żydowskiej. C. K. O. od pierwszych chwil swego istnienia zaprowadził zasadę pomocy całej ludności poszkodowanej, bez jakichkolwiek różnic narodowych lub wyznaniowych, kierując się jedynie stopniem nędzy pośród poszczególnych warstw ludności. Wychodząc z tego założenia, pomoc okazywana jest w pierwszym rzędzie tym warstwom ludności, które ucierpiały najwięcej, a mianowicie warstwom robotniczemu miejskiemu oraz włościanom, bo spowodowane brakiem opału przerwanie produkcji wielu zakładów przemysłowych rzuciło na bruk setki tysięcy robotników, nie posiadających prawie wcale oszczędności, włościanie zaś na terenie walk postradali literalnie wszystko: i zapasy żywności, i chałupy, i bydło. Cechą charakterystyczną oznaczonych dziedzin pracy jest trudność szybkiego przystosowania się do obecnych okoliczności wojennych: rolnikowi, wyrzuconemu ze swojej zagrody, i robotnikowi, któremu wymówiono pracę w fabryce — trudno, raczej prawie niepodobna znaleźć odpowiedniego zarobku. Inaczej rzecz się ma w innych dziedzinach, zwłaszcza w handlu, który zatrudnia około 40% z 1.264 tysięcy żydów w Królestwie. Możliwość pewnego zarobku wobec olbrzymich potrzeb armii, przystosowanie do okoliczności wojennych swojej działalności fachowej nie jest tu zupełnie wykluczone, i tylko w wypadkach masowego wysiedlania żydów na żądanie władz wojskowych, — ludność żydowska znajduje się w warunkach okropnych.

Na początku istnienia Komitetów miejscowych rozdawanie zapomóg było uzależnione od pochodzenia ofiar, których głównym źródłem były dobrowolne datki ludności, pieniądze więc, dawane przez żydów, szły na potrzeby żydowskie: tak rozwiązały kwestię Komitety w Ostrowcu, Puławach i w Grodzisku, a Centralny Komitet wprowadził do Komitetów nowe zasiłki, które polecił używać dla całej ludności, bez różnicy wyznania, równomiernie. Później jednak, gdy dla gmin żydowskich zaczęły napływać osobne dary z wewnętrznych gubernii Rosji, przy niesieniu pomocy ludności żydowskiej przez Komitety,

trzeba było się liczyć z posiadaniem przez gminy i instytucje dobroczynne żydowskie osobnych środków, pochodzących z Rosji.

Okólniki C. K. O. w sprawie niesienia pomocy ludności żydowskiej oraz zestawienie niektórych danych, te same sprawy dotyczących a wyjętych ze sprawozdań Komitetów prowincjonalnych, podajemy w aneksach. Wynika z nich wyraźnie, że Komitety miejscowe, zgodnie ze wskazówkami C. K. O., niosą pomoc całej ludności, bez jakichkolwiek różnic. Żydzi mogą chodzić do ogólnej herbaciarni, do schroniska i ochronki, a jeżeli tego nie czynią, to jedynie z powodu swej odrębności wyznaniowej. Uwzględniając tę odrębność, C. K. O. przeprowadza zasadę, że w miastach, gdzie ludność żydowska skupia się w większych masach, mogą i nawet muszą być zakładane osobne koszerne jadalnie, schroniska, i i. p. dla żydów, po wsiach zaś o osobnej organizacji schronisk, jadalni i herbaciarni dla żydów nie może być mowy, ze względu na bardzo mały odsetek ludności żydowskiej (żydzi na wsi stanowią w Królestwie 2,4% ogólnej ludności, a w całym kraju, to jest we wsiach i miastach, 14,64%); poszczególne jednostki żydowskie otrzymują tu pomoc na równi z chrześcianami.

V. Bezpośrednie niesienie pomocy poszkodowanym.

Z całego powyższego przedstawienia działalności C. K. O. wynika, że bezpośrednią pomoc niosą Komitety miejscowe, Centralny Komitet zaś daje jedynie wskazówki co do organizacji tej pomocy, jednakże w ostatnich czasach życie wysunęło kilka jeszcze rodzajów pomocy, którą bezpośrednio organizować musiał.

Punkty żywnościowe. Z miejscowości, położonych na linii bitew, ludność tłumnie ucieka do sąsiednich, gdzie skutkiem skupienia licznych rzesz i braku dowozu środków pierwszej potrzeby szerzy się nędza, której miejscowe organizacje, o ile jeszcze działają, zaradzić nie są w stanie. Zadanie to musiał więc wziąć w swe ręce C. K. O., organizując w mia-

rę potrzeby punkty żywnościowe, przy pomocy specjalnie utworzonego własnego taboru.

Do zakładania tych stałych punktów żywnościowych przystąpił C. K. O. od stycznia i założył ich już 13, a mianowicie: w Babsku, Białej Rawskiej, Lesznie, Łęgonicach, Miedniewicach, Nowem Mieście, Osuchowie, Puszczy, Regnowie, Studziannej, Szymanowie, Wiskitkach, Woli Pękoszewskiej. Oprócz tego dowieziono jednorazowo żywność do kilkunastu miejscowości, w których gromadziła się czasowo ludność, zbiegła z przed frontu. Rozdano z ważniejszych artykułów: chleba—3,073 pudów, kaszy—1,485, soli—946, mąki—848, grochu—880, cukru—399, słoniny—58, nafty—170, mydła—8 pudów.

Wyliczone wyżej punkty żywnościowe położone są na froncie, na zachód od Warszawy. Na południu, organizacją dowozu środków żywności pozostałym w okręgu bitew mieszkańcom zajmują się specjaliści pełnomocnicy C. K. O., a produkty dowożone są z Radomia i z Kielc.

Każdy ruchomy punkt (oddział) żywnościowy C. K. O. składa się z kilku wozów. W celu przygotowywania na miejscu gorącego jedzenia, co jest niezmiernie ważną rzeczą ze względów sanitarnych, C. K. O. zakupił kuchnie polowe.

Tabor Komitetu. Komitety miejscowe, otrzymując w Warszawie przeznaczone dla nich fundusze, zgodnie wskazywały na to, że wskutek trudności dowozu, nawet przy posiadaniu pieniędzy, ludność może zostać bez środków żywności i że wobec tego wołałyby pomoc w naturze. Uwzględniając to życzenie i biorąc jeszcze pod uwagę, że przewóz towarów do Królestwa jest bardzo utrudniony, zarówno skutkiem użycia kolei żelaznych wyłącznie niemal dla potrzeb armii, jak i skutkiem braku koni w kraju, C. K. O. w początku grudnia zapoczątkował organizację specjalnego taboru własnego, przeznaczonego do rozwożenia najniezbędniejszych środków żywności po prowincyi, oraz zaopatrywania Komitetów miejscowych w konie. Do d. 1 lutego z ogólnej liczby 1,017 koni, otrzymanych przez C. K. O. od Komitetu Wielkiej Księżniczki

Tatjany Mikołajówny, Komitetom miejscowym wydano 517, komisy pomocy sanitarnej czasowo—36 i tanim kuchniom—2. Środki na zakup koni dla C. K. O. przeznaczył Komitet Wielkiej Księżniczki Tatjany Mikołajówny, a głównym dostawcą koni dla taboru stał się Wszechrosyjski Związek Ziemstw. Tabor centralny w Warszawie składa się w chwili obecnej z 80 jednostek przewozowych (wozów), liczba których w najbliższej przyszłości będzie powiększona do 120, inne konie zaś są do rozporządzenia Komitetów miejscowych.

Podwozy C. K. O. do tej pory były używane do zwożenia do składu C. K. O. darów miast rosyjskich, których zwieziono 20 wagonów i do dowozu środków żywności do punktów żywnościowych, urządzanych dla ludności pozostałej w okręgu bitew.

Działalność taboru C. K. O. nieco utrudniona jest do tej pory z powodu braku przepustek (glejtów) od władz wojskowych, przepustki bowiem władz cywilnych w wielu wypadkach okazują się niedostateczne.

Budowa baraków dla bezdomnych. W miejscowościach, gdzie podczas działań wojennych zrujnowane zostały zupełnie wszystkie zabudowania, C. K. O., w celu umożliwienia ludności powrotu na swoje zgliszcza i przystąpienia do restauracji zniszczonych warsztatów pracy, rozpoczął sam budowę specjalnych baraków. Dotychczas ukończono budowę baraku na 80 osób w Brzozie, gub. Radomskiej, i jest już na ukończeniu barak w Regowie, wysłano zaś ekspedycje budowlane jeszcze do sześciu miejscowości. Przeciętne koszty jednego typowego baraku na 80 osób będą wynosiły od 1,250 do 2,000 rb. Prócz tego budują baraki również i Komitety miejscowe.

Zapomogi pieniężne. C. K. O. wydaje zapomogi pieniężne jednostkom sam, a nie przez Komitety miejscowe, tylko w razach wyjątkowych i jedynie dlatego, że trudno jest niekiedy odmówić pomocy ludziom, którzy zostali nie tylko bez dachu, lecz i bez odzieży, oraz pozbawionym wszelkiej opieki, gdyż istniejące w chwili obecnej instytucje dobroczynne

miasta Warszawy nie mogą przysparzać i wyżywić wszystkich potrzebujących. Do 1 lutego wydano zapomóg pieniężnych na ogólną sumę rb. 3,388.

Pomoc dla inteligencji. Wszelka pomoc C. K. O. skierowana była pierwotnie wyłącznie ku podtrzymaniu biedniejszych warstw ludności, z biegiem czasu jednak okazało się, że niedola zaczęła ogarniać coraz szersze kręgi, i w położeniu bez wyjścia znalazło się coraz więcej osób z inteligencji. Ci z nich, którzy posiadają mienie, zrujnowane przez wojnę, mają tytuł do korzystania z pożyczek, które pozwoliłyby im przetrwać krytyczny okres wojny, ale poza nimi są liczne rzesze rodzin inteligentnych, które żadnego mienia i żadnego płatnego zajęcia nie posiadają i znikąd kredytu otrzymać nie mogą. Osoby takie nie chcą korzystać z pomocy filantropijnej, uważając ją za upokarzającą dla siebie jałmużnę.

Dla tej kategorii osób C. K. O. stworzył specjalny rodzaj pomocy w postaci zapomóg zwrotnych, czyli pożyczek z funduszu zapomogowego, przyczem często zapomoga taka zostaje uwarunkowana wykonaniem organizowanych w tym celu specjalnych robót dla inteligencji. Sprawą tą zajmuje się osobna komisja pomocy dla inteligencji, utworzona przez C. K. O. łącznie z Komitetem Obywatelskim m. Warszawy.

VI. *Zaopatrzenie ludności w środki pierwszej potrzeby, bydło rogate i materiały budowlane.*

Zakup produktów. Jak było powiedziane wyżej, rządowa pomoc żywnościowa zaspokoić może jedynie część potrzeb ludności kraju, gdyż pomoc ta nie obejmuje ani wszystkich artykułów pierwszej potrzeby (nafta, sól i t. p.) ani wszystkich kategorii ludności, nie dotyczy bowiem mieszkańców miast. Pomoc ta przytem przychodzi nie od razu, a dopiero po pewnym okresie organizacyi. Wobec tego, jako akcyę poprzedzającą i uzupełnienie organizowanej przez rząd pomocy żywnościowej, C. K. O. uznał za niezbędne zająć

się dostarczaniem ludności artykułów pierwszej potrzeby po cenach możliwie najniższych.

Z funduszu 5-cio milionowego, oddanego do rozporządzenia C. K. O. na rozwinięcie czynności gospodarczych, 2½ mil. zostały przeznaczone na zakup środków żywności. Z sumy powyższej udzielane będą kredyty bezprocentowe syndykatom rolniczym, kooperatywom oraz ich hurtowniom i sklepom Komitetów Obywatelskich, w celu znaczniejszego rozwinięcia przez nie operacyi handlowych w zakresie środków żywności oraz sprzedawania ich miejscowej ludności po cenie kosztów. W ten sposób ma być osiągnięte utrzymanie cen na odpowiednim poziomie i jednocześnie zapobieżenie brakowi tych lub innych produktów w niektórych miejscowościach, wreszcie spekulacyi. Rolę hurtowni centralnej do zakupu środków żywności powierzono Syndykatom Rolniczym Warszawskiemu. Akcyę powyższą została niedawno rozpoczęta, i do d. 1 lutego tenże Syndykat sprzedał różnym Komitetom i stowarzyszeniom spółdzielczym na prowincyi:

Chleba razowego	za Rb.	162.820,02	
Kaszy jęczmiennej	" "	2.886,—	
Mąki pszennej	" "	61.639,43	
Mąki żytniej	" "	3.076,25	
Soli mielonej	" "	14.800,05	
Nafty	" "	3.900,02	Rb. 249.121,77

na potrzeby Warszawy i okolic:

Owsa obroczonego	za Rb.	106.745,—	
Jęczmienia na kaszę	" "	84.640,—	
Żyta dla młynów	" "	128.980,—	
Pszenicy dla młyn.	" "	29.670,—	
Mąki pszennej	" "	690.391,—	
Grochu	" "	11.330,—	" 1.051.756,—

Razem Rb. 1.300.877,77

Nadmienić należy, że nasze ceny sprzedażne są stale o 10 do 35% niższe od rynkowych, jak świadczą przykłady następujące:

Najwyższe gatunki mąki	rb. 13,50	zamiast	rb. 18,—	kop.
„ „ kaszy	„ 2,10	„ „	2,50	„
„ „ sól	„ 3,25	„ „	4,50	„
„ „ nafta	„ 2,40	„ „	3,—	„
„ „ chleb	„ 1,52	„ „	2,40	„
„ „ owies	„ 1,55	„ „	2,—	„

Zakup bydła rogatego. Nieustanna rekwizycja bydła rogatego na potrzeby wojsk spowodowała groźny brak wołów i krów. Brak ten powiększa jeszcze wzmożona dobrowolna sprzedaż bydła przez ludność, spowodowana brakiem paszy i obawą przed rekwizycją, przy której, jak wiadomo, płacą, szczególnie za krowy dojne, cenę zbyt niską. Ogółem biorąc, w całym kraju ubytek bydła rogatego można określić na 30% ilości normalnej; brak ten daje się szczególnie silnie odczuwać ludności, pozbawionej nawozu, mleka i taniej siły pociągowej.

Pragnąc dopomóc w tej dziedzinie, C. K. O. za pośrednictwem Centralnego Towarzystwa Rolniczego zaczął zakupywać w Rosyi woły i krowy. Jednakże, wobec tego, że utrzymanie sprowadzonego bydła kosztowałoby obecnie w Królestwie bardzo drogo, a prócz tego bydło to każdej chwili mogłoby być rekwirowane, C. K. O. zamierza zakupione bydło rozlokować do wiosny w majątkach obywateli ziemskich w gub. Mińskiej, Grodzieńskiej i południowo-zachodnich.

Na zakup wołów i krów przeznaczono milion rubli z 5-cio milionowego funduszu na pośrednictwo handlowo-gospodarcze.

Materyały budowlane. W celu dostarczenia na wiosnę krajowi budulcu, a podczas zimy opału, C. K. O. przystąpił do zakupu i eksploatacji działek leśnych z lasów rządowych.

Zakupiono za 30 tysięcy rb. poręby 1915 r. w leśnictwie Warszawskiem i Nowo-Huckiem, gdzie eksploatacja została już rozpoczęta. Powierzono ją Towarzystwu Melioracyjnemu, które w tym celu zorganizowało osobny dział leśny. Dla należytego rozwinięcia akcji przygotowania dostatecznej ilości materyałów budowlanych konieczne jest nabywanie poręb leśnych z całego pięciolecia.

Poza wyrębem lasów rządowych, w celu umożliwienia ludności odbudowywania się, konieczny jest przerób drzewa na tartakach i urządzenie składów materyałów drzewnych w tych zniszczonych miejscowościach, w których zapotrzebowanie będzie bardzo duże, a podaż niedostateczna. Jest to konieczne tembardziej, że zachodzi obawa ogromnej spekulacji materyałami budowlanymi, oraz wznoszenia budowli z materyałów lichych, w braku odpowiednich dobrych. Wobec tego, Sekcja Budowlana C. K. O. opracowała cały plan prawidłowego odbudowania Królestwa drogą powoływania do życia cegielni, cementowni, fabryk dachówek, kamieniołomów, tartaków i t. p. Obok tego zaś ma być stworzona osobna instytucja, któraby urządziła w kraju składy materyałów budowlanych ze sprzedażą po cenach kosztów.

Na cel powyższy oraz na zakup i eksploatację działek lasów rządowych C. K. O. przeznaczył $\frac{1}{2}$ mil. rb. z funduszu 5-cio milionowego.

VII. Organizowanie robót dla pozbawionych pracy.

Skutkiem zupełnego niemal wstrzymania przez wojnę dowozu opału i materyałów surowych tysiące rzemieślników i drobnych przemysłowców Królestwa Polskiego znalazło się w położeniu bez wyjścia. Jednocześnie armia potrzebuje wielkiej ilości wyrobów rzemieślniczych: obuwia, uprzęży i t. d., a w najbliższej przyszłości popyt ten na wyroby rzemieślnicze jeszcze bardziej się zwiększy, gdyż zniszczone wsie i miasta będą potrzebowały olbrzymich ilości wszelkich przedmiotów

użytku domowego, obecnie zupełnie nie wyrabianych, oraz rzeczy, potrzebnych do odbudowy zburzonych siedzib i mieszkań.

W tych warunkach niezbędne jest stworzenie instytucji, która dałaby drobnym wytwórcom możność wznowienia ich produkcji przez dostarczenie im dogodnego kredytu i dopomożenie w otrzymaniu opału i materiałów surowych, jak również przez zapewnienie im zbytu zapomocą odpowiedniej organizacji. Wykonaniem tego trudnego zadania zajęty jest w chwili obecnej C. K. O., przyczem zamierzone jest wciągnięcie do tej pracy także i Komitetów miejscowych, szczególnie z prawego brzegu Wisły, gdzie życie płynie w sposób normalniejszy.

Na ten cel zamierzono wydatkować $\frac{1}{2}$ miliona rubli ze wspomnianego wyżej funduszu pięciomilionowego. W danej chwili C. K. O. zorganizował już pracownię dla szewców i pracownię dla rymarzy, w których pracuje przeszło 100 ludzi z pośród bezdomnych, oraz umożliwił puszczenie w ruch dwóch większych zakładów stolarskich, zabiega wreszcie o zorganizowanie wyrobu wozów i t. p. przedmiotów na większą skalę. Na kapitał obrotowy pracowni szewckiej i rymarskiej zużyto dotychczas 13.950 rubli.

W ostatnich czasach C. K. O. polecił sekcji robót publicznych zorganizowanie biura pracy, którego zadaniem będzie dostarczanie robotników do robót przedsięwziętych przez władze wojskowe, które potrzebują bardzo licznych party robotników w określonych punktach i na przeciąg niezbyt długiego czasu. Ogromną przeszkodą w znalezieniu potrzebnej ilości ludzi, mających pracować w takich warunkach, jest brak dachu nad głową i gorącej strawy. Aby zaradzić złemu C. K. O. polecił sekcji robót publicznych urządzenie przy pomocy odpowiedniego personelu noclegów dla tych robotników i gotowanie im strawy, ku czemu służyć mają herbaciarnie i jadalnie oraz kuchnie polowe, nabyte na ten cel w ilości 2 sztuk.

Osobna komisya wreszcie organizuje pracę dla inteligencji w bibliotekach, archiwach, instytucjach kredytowych i t. d.

VIII. Zarządzenia sanitarne.

Wobec możliwości wybuchu z powodu wojny chorób epidemicznych, C. K. O. utworzył osobną sekcję, mającą za zadanie opracowanie i wprowadzenie w życie środków, któreby uchroniły od możliwości wybuchu epidemii oraz walkę z niemi. W celu wypełnienia tego zadania, sekcya zajęła się zorganizowaniem lotnych oddziałów sanitarnych, które są wysyłane do miejscowości najbardziej zagrożonych pod względem zdrowotnym (np. wskutek braku lekarzy). Oddziały sanitarne C. K. O. składają się z lekarza, dwóch sanitaryuszy i dezynfektora i zaopatrzone są w niezbędne środki lecznicze oraz aparaty dezynfekcyjne. Do kompetencji oddziałów sanitarnych należy między innymi organizowanie tymczasowych punktów szpitalnych w miejscowościach, gdzie okaże się to konieczne, oraz przedsięwzięcie środków zapobiegawczych.

Do chwili obecnej zorganizowano 5 oddziałów, z których 3 pracuje w gubernii kieleckiej, gdzie założono 2 punkty szpitalne, 1 w gub. radomskiej i 1 w Błoniu, gdzie też założono punkt szpitalny.

Do Komitetów miejscowych sekcya zwróciła się z prośbą o zorganizowanie przy każdym z nich sekcji sanitarnych z udziałem lekarzy i osób, zajmujących się higieną. Zadaniem ich jest nadzór nad stanem zdrowotnym danej miejscowości i zapobieganie chorobom zakaźnym, rejestrowanie wypadków podobnych zaskarżeń i komunikowanie o tem sekcji zdrowia publicznego C. K. O.

Wobec braku na prowincyi środków leczniczych, wywołanego przez trudność dowozu, sekcya rozesłała do gmin, fabryk i innych ognisk apteczki z najbardziej niezbędnymi lekarstwami.

Sekcya opracowała i wydała szczegółowe instrukcje dla Komitetów Obywatelskich oraz wskazówki dla ludności w celu uchronienia jej od chorób zakaźnych, opracowuje wreszcie instrukcję o sposobach grzebania trupów, poległych na polach bitew.

Zakończenie.

Charakteryzując w ogólnych zarysach sześciomiesięczną działalność Centralnego Komitetu Obywatelskiego, trzeba zaznaczyć, że działalność ta, niezależnie od dobroczynności, szła w dwóch kierunkach. Z jednej strony wymagało ogromnej pracy rozwiązanie kwestyi, dotyczących organizacji Komitetów miejscowych, kierownictwa ich działalności i kontroli nad ich biurowością; z drugiej zaś strony, trzeba było wypracować i starać się przeprowadzić szereg najrozmaitszych projektów pomocy ekonomicznej dla zrujnowanej ludności.

Obecnie należy projekty te stopniowo urzeczywistniać; wyłącznie dobroczynna pomoc w teraźniejszych warunkach miałaby więcej ujemne znaczenie, a w każdym razie nikogo nie wyratowałaby od nędzy. Więcej nawet: taka pomoc, dowiodłaby wkrótce, że cała ludność potrzebuje dobroczynności, gdyż w rzeczywistości większa część ludności jest zrujnowaną i pozbawioną nie tylko zysków, lecz również i źródeł zysków, czyli materialnej podstawy pracy produkcyjnej, jak to budynków, siły roboczej, bydła i t. p.

Pomoc li tylko dobroczynna, okazywana szerokim warstwom ludności, nie mówiąc już o olbrzymich i zupełnie nieprodukcyjnych wydatkach skarbu państwa, wywarłaby zarazem wpływ demoralizujący, doprowadziłaby do tego, że większa część ludności stałaby się zupełnie bierną w stosunku do ciężającej nad nią klęski i straciłaby energię do walki z następstwami tej nieznanej dotychczas w kronikach ludzkości wojny. Nie wynika jednak z tego, że pomoc dobroczynna jest zupełnie zbyteczną lub nawet szkodliwą; przeciwnie, dopóki wszystkie zaradcze środki gospodarcze znajdują się w stadium ich wypracowywania i początkowego przygotowania, pomoc dobroczynna jest dla poszkodowanych jedynym środkiem ratunku od okropnych następstw głodu. Dobroczynność potrzebna jest jeszcze tam, gdzie w bliskości znajduje się nieprzyjaciół i nie-

bezpieczeństwo inwazyi nie jest zupełnie usunięte. Wogóle jednak olbrzymie straty, które ponosi ludność w miejscowościach objętych przez wojnę, mogą być zaleczone tylko przy pomocy wypracowania i planowego przeprowadzenia szeregu środków zaradczych o ogólnem znaczeniu ekonomicznem, środków, związanych oczywiście, ze znacznymi wydatkami państwa, opłacających się jednak wobec produkcyjnego przeznaczenia asygnowanych funduszy. Mowa tu jest o podtrzymaniu równowagi ekonomicznej w kraju i o stworzeniu warunków materialnych, które dałyby możność ludności rozpocząć przy pierwszej sposobności pracę produkcyjną.

Do zakresu działalności Komitetów w sprawie tworzenia warunków materialnych dla produkcyjnej pracy należy zaopatrzenie ludności w olbrzymią liczbę, około 450,000 koni, odebranych ludności podczas wojny i będących główną siłą roboczą w gospodarstwie wiejskiem; dalej, zaopatrzenie tejże ludności w mniej więcej 600,000 krów, dających niezbędny przy naszej glebie nawóz i służących ważną podporą w gospodarstwach małorolnych, i wreszcie odbudowanie z uwzględnieniem warunków techniki ogniowej około 20 tys. zniszczonych budowli. To jednak nie jest wszystko.

Cała praca, która czeka nas po skończonej wojnie i która ma na celu przywrócenie normalnego życia gospodarczego w naszym kraju, będzie możliwą tylko przy zachowaniu siły roboczej, to jest zastępu przyzwyczajonego do pracy ludu roboczego, który stanowi podstawę pracy gospodarczej. Staranie o zachowanie w kraju tych zastępów za pomocą organizacji pomocy żywnościowej oraz dostarczania drobnym wytwórcom ulgowego kredytu, surowca, narzędzi, a także urządzanie robót publicznych, stanowi ważne i trudne zadanie.

Następnie, trzeba zwrócić uwagę na podtrzymanie przedsiębiorczego elementu i inteligentnych pracowników produkcyjnej działalności, będących kierownikami życia gospodarczego przy obecnym jego układzie. Energiczna przedsiębiorczość prywatna po wojnie powinna iść ręką w rękę z pracą spo-

Wreszcie, ogólnym warunkiem przywrócenia normalnego życia w kraju jest troska o sanitarny stan ludności, do czego potrzeba będzie szeregu prac, aby doprowadzić do odpowiedniego stanu czystości miasta i miasteczka, do odkażenia studzien i t. p.

Nie potrzebujemy jednak obawiać się tego olbrzymiego zadania. Siły społeczne Polski, na których barki, oczywiście, spada główna praca w tym zakresie, w przeciągu sześciu miesięcy wojny wykazały dostateczne przygotowanie i gorące chęci do pracy nad przywróceniem dobrobytu swego kraju.

**Sprawozdanie Kasowe Centralnego Komitetu Obywatelskiego
od dn. 19 Września 1914 r. do dn. 31 Stycznia 1915 r.**

	Ruble	k.
Wpłynęło:		
Zasilek od Rządu	2049000	—
Od Komitetu Jej Ces. Wys. W. K. Tatjany Mikołajówny	380000	—
„ różnych Komitetów	568136	65
„ różnych instytucji	146729	74
„ pism	105765	83
„ osób prywatnych	144877	34
Razem wpłynęło	3394509	56
Wydano:		
Komitetom Obywatelskim na ogólne potrzeby *)	702602	71
Zaliczki na zakup żywności	444300	—
Zapomogi i pożyczki	99554	12
Sekcyi zdrowia publicznego	20866	59
„ rękodzielniczej	13950	—
Komisji bezdomnych	1394	65
Sekcyi schronisk	1500	—
Na kupno lasu	30000	—
„ „ kuchni polowych	2584	—
„ „ koni, samochodów, wozów i uprzęży	20776	33
Utrzymanie koni i taboru	17597	15
Pogotowie żywnościowe	20554	53
Utrzymanie biura i koszty wyjazdów	9605	12
Koszty reperacyi i rozdawnictwa odzieży	11215	02
Różne zaliczenia	8796	—
Razem wydano	1405296	22
Pozostałość:		
Gotowizną w Kasie podręcznej	2973	87
„ „ „ Banku T-stw Spółdzielczych	71191	15
W Banku Państwa	1603871	59
„ Państwowej Kasie Oszczędności	48233	23
„ 4% Biletach Skarbu Państwa	262943	50
Pozostałość	1989213	34

*) W sumie tej mieści się 18,655 rb. 60 kop., przekazane gubernatorowi chełmskiemu na potrzeby ludności gubernii Chełmskiej, z darów: „Piotrogród — Polsce”, J. Bilińskiej i M. Pietrowej, F. Wążyckiego i in., stosownie do życzenia ofiarodawców.

**Stan rachunków Centralnego Komitetu Obywatelskiego
dn. 31 Stycznia 1915 r.**

	Obroty do 31 Stycznia 1915 r.		Pozostałość 31 Stycznia 1915 r.	
	Winien.	Ma.	Rb.	z.
Aktywa.				
1. Kasa podręczna	140539 78	137565 91	2973 87	
2. „ w Banku Towarzystw Spółdzielczych .	916153 04	844961 89	71191 15	
3. Bank Państwa	2170871 59	567000 —	1603871 59	
4. Państwowa Kasa Oszcz.	48233 23	—	48233 23	
5. 4% Bil. Skarbu Państwa	466254 60	203311 10	262943 50	
6. Las	30000 —	—	30000 —	
7. Stajnia i tabór	40349 31	4451 74	35897 57	
8. Sekcja Rękodzielnicza	13950 —	—	13950 —	
9. Pogotow. Żywnościowe	20696 75	452 22	20244 53	
10. Wydatki bieżące . .	8454 29	73 53	8380 76	
11. Rachunki przejściowe .	137942 39	129146 39	8796 —	
	3993444 98	1886962 78	2106482 20	
Pasywa.				
1. Ofiary od osób prywatn.	18392 44	224858 80	206466 36	
2. „ „ różn.instytucyi	8418 10	99975 89	91557 79	
3. „ „ „ Komitetów	52800 —	280617 71	227817 71	
4. Fundusze od Komitetu Jej Ces. Wys. W. K. Tatjana Mikołajówny .	215594 15	291897 47	76303 32	
5. Fundusze od Rządu .	536404 28	2040741 30	1504337 02	
	831608 97	2938091 17	2106482 20	

Protokół Komisji Rewizyjnej.

Komisja Rewizyjna, złożona z osób, wybranych na posiedzeniu Centralnego Komitetu Obywatelskiego, odbytem 13/26 stycznia r. b., i niżej podpisanych, sprawdziła podług przedstawionego jej „stanu rachunków na 18/31 grudnia roku 1914” księgi i rachunki Komitetu za czas od 6/19 września roku 1914 do końca roku niniejszego. Sprawdzeniu poddane zostały dziennik i księga główna z odcinkami kwitów na pieniądze, wpływające do kasy Komitetu, z asygnacjami i pokwitowaniami, z odbioru sum, wypłaconych przez kasę Komitetu, oraz z pomocniczymi książkami buchalteryjnymi. Na podstawie takiego sprawdzenia, dokonanego w znacznej ilości wziętych na wrywki pozycyi i poszczególnych rachunków, Komisja Rewizyjna stwierdza, że obroty wykazane w przedstawionym jej „stanie rachunków” zgadzają się z wymienionemi wyżej księgami. Co zaś do sprawozdania kasowego, to, po sprawdzeniu go z właściwemi, wziętymi na wrywki, księgami i dowodami, pokazało się, że przychód ogólny w sumie 1,082,418 rb. 09 kop., rozchód w sumie 503,776 rb. 44 kop. i pozostałość w kasie podręcznej Komitetu i w kasach bankowych na 1 stycznia r. 1915 w sumie 578,641 rubli 65 kop. zgadzają się z księgami i dokumentami.

Przy sprawdzeniu rachunków Komitetu Komisja Rewizyjna doszła do wniosków następujących: 1) że, nie krępując się sumą większego nieco wydatku należy zorganizować ścisłą kontrolę stałą dochodów i wydatków i rachunkowości w łonie

Centralnego Komitetu, oraz właściwego — podług źródeł — wydatkowania sum, udzielonych Komitetowi Centralnemu i 2) że po udostępnieniu komunikacji z częścią kraju, zajęta obecnie przez nieprzyjaciela, należy zażądać od Komitetów prowincjonalnych szczegółowych sprawozdań z funduszków im udzielonych przez Centralny Komitet.

Po dokonaniu czynności powyższych Komisja Rewizyjna sprawdziła kasę na 9 lutego włącznie, przyczem znaleziono w gotowości: w kasie Komitetu 412 rb. 41 kop.; w kasie Banku Towarzystw Spółdzielczych 1,970 rub. 24 kop.; i podług ksiąg rachunkowych banków: Kantoru Banku Państwa 26,685 rb. 24 kop.; w Kasie Oszczędności Banku Państwa 198,329 rb. 70 kop.; Warszawskiego Banku Handlowego 200,000 rubli; w Banku Zachodnim 150,000 rb.; w Pierwszym Warszawskim Towarzystwie Wzajemnego Kredytu 100,000 rub. — Ogółem w gotowości 677,397 rub. 59 kop. i w 4%-wych biletach Skarbu Państwa: w Banku Towarzystw Spółdzielczych 360,000 rub. w Banku Handlowym 500,000 rb. i w I-em Towarzystwie Wzajemnego Kredytu 400,000 rubli — ogółem w walorach 1,260,000 rb. Razem 1,937,397 rb. 59 kop.

O powyższem sporządzony został protokół niniejszy i podpisany przez obecnych.

27/I—9/II 1915 r.

Bar. Tyzenhauzen.

Witold Marczewski, Antoni Putjanowski.

205061

Spis rzeczy.

Powstanie Centralnego Komitetu Obywatelskiego	1
Stosunek C. K. O. do organizacji miejscowych	1
Skład C. K. O.	4
Porządek rozpatrywania spraw	5
Środki Centralnego Komitetu Obywatelskiego	6
Działalność Centralnego Komitetu Obywatelskiego	18
I. Opracowywanie projektów różnych zarządzeń	19
II. Badanie potrzeb i stwierdzanie strat ludności	25
III. Wydawanie zapomóg Komitetom miejscowym	26
IV. Kierowanie działalnością Komitetów miejscowych	27
V. Bezpośrednie niesienie pomocy poszkodowanym	35
VI. Zaopatrzenie ludności w środki pierwszej potrzeby, bydło rogate i materiały budowlane	38
VII. Organizowanie robót dla pozbawionych pracy	41
VIII. Zarządzenia sanitarne	43
Zakończenie	44
Sprawozdanie Finansowe	47